

Čálgoteknologalaš čovdosat olbmui de geain lea demeansa

Demeansa geažil sáhtá leat váttis dahkat beaivválaš doaimmaid nugo muitit šiehtadusaid, váldit dálkasiid, gávdnat ruovttu, geavahit TV gáiddusstivrrana, mobiiltelefovnna ja dihtora. Danne sáhttet olbmot geain lea demeansa, dárbbasit čálgoteknologiija mii doarju dahje buhte kognitiiva massima go galgá hálldašit beaivválaš doaimmaid. Lea dehálaš muitit ahte čálgoteknologalaš čovdosiid ásaheapmi ii leat iešalddis ulbmil, muhto reaidu mii galgá addit olbmui geas lea demeansa, eanet oadjebasvuoda, iešheanalašvuoda ja máhtestuvvama. Seammás sáhttet čálgoteknologalaš čovdosat maidái leat doarjjan oapmahaččaide ja/dahje leat mielde buorideamen dearvvašvuoda- ja fuollabálvalusaid resursaávkástallama ja kvalitehta.

Čálgoteknologalaš čovdosiid sáhtá juohkit teknologiijii man olmmoš geas lea demeansa geavaha, teknologiijii man olmmoš geas lea demeansa geavaha ovtta oapmahaččai dahje dearvvašvuoda- ja fuollabargiiguin, ja teknologiijii man oapmahaččat dahje dearvvašvuoda- ja fuollabargit stivrejit. Demeansasymptomat sáhttet rievddadit olbmuid mielde, ja teknologiija ferte heivehuvvot ovttaskas olbmui. Sivas go demeansa dábálaččat vearáska áiggi mielde, de sáhtá leat dárbu iešguđetlágan teknologiijii main leat iešguđetlágan ulbmilat dávdá iešguđet dásiin.

Iešguđetlágan teknologalaš čovdosiid ovdamearkkat:

Teknologiija man geavaha dušše olmmoš geas lea demeansa

- elektrovnnalaš kaleanddar
- álkes tiibma
- álkes mobiiltelefovdna
- álkes tv, rádio ja musihkkačuojanas
- heivehuvvon gáiddusstivrran

Teknologiija man olmmoš geas lea demeansa geavaha ovtta oapmahaččai dahje dearvvašvuoda- ja fuollabargiiguin

- lokaliserenteknologiija/GPS
- elektrovnnalaš uksalohkka

- elektrovnnalaš kaleanddar
- dálkkasmerren
- digitála álbom

Teknologiija man oapmahaččat dahje dearvvašvuoda- ja fuollabargit stivrejit

- lokaliserenteknologiija/GPS
- automáhtalaš čuovgastivren
- elektrovnnalaš uksalohkka
- liekkasensor
- lihkadansensor
- gahččansensor
- uksaalárbma
- digitála bearráigeahčča

Ovdamearka dasa ahte olbmot geain lea demeansa, ieža geavahit teknologiija

Anna rahčá doallat bajilgova beaivválaš doaimmain ja šiehtadusain. Son jearaha mángii iežas nieiddas mii lea dáhphuvvan, ja mii galgá dáhphuvvat. Son ii muitte šiehtadusaid. Ulbmil lea veahkehit Anna vai son nagoda doallat bajilgova beaivválaš doaimmain. Elektrovnnalaš kaleanddar sáhtá leat čoavddus dása. Gávdnojit iešguđetlágan elektrovnnalaš kaleandar mat čájehit tiimma, beaivvi ja dáhtona ja šiehtadusaid mat leat vurkejuvvon dasa. Dasa lassin čájehit dat lea go idja vai beaivi. Šearpma sisdoalu sáhtá heivehit olbmo dárbbuide ja sávaldagaide.

Ovdamearka geavahit teknologiija ovtta oapmahaččai

Hánssa ii dieđe gos ruoktu lea go son fitná vázzimin juohke beaivvi. Son dávjá jearrá amas olbmui gos ruoktu lea, muhto ii son álo muitte gos son orru. Eamit fuolastuvvá go son jávká guhká. Ulbmil lea veahkehit Hánssa ain beassat vázzit beaivválaččat. GPS:in sáhtá eamit oaidnit gos Hánssa lea, ja son sáhtá ieš bivdit veahki jus ii dádjat ruoktot.

GPS sáhtá lokaliseret gos olmmoš lea. Dat sáhtá leat dego oadjebasvuodaalárbma, tiibma dahje leat installerejuvvon mobiiltelefovdnii dahje skuovvavuđui.

Ovdamearka dasa mo dearvvašvuoda- ja fuollabargit geavahit teknologijja bálvalusain

Sigrun ássá okto ja fitná dávjá hivssegis ihkku. Son lea moddii gahččan ja ballá fas gahččamis. Su mielas lea maiddá váttis gávdnat seangga fas maŋŋá go lea fitnan hivssegis. Sigrunii lea mearriduvvon bearráigeahčču oktii juohke ija maŋŋá gahččamiid. Sigruna mielas dat muosehuhtá su nahkáriid. Ulbmil lea veahkehit Sigruna, vai son dovdá iežas oadjebassan, ii ge su nahkáriid galgga muosehuhtit dárbbasmeahtumit. Okta čoavddus sáhtá leat digitála bearráigeahčču nu ahte sensorat registrerejit goas son guodá seangga. Čuovga cahkkehuvvo, ja dasa lassin dieđihuvvo gielda dearvvašvuoda- ja fuollabálvalussii jus son ii fas máhca seŋgii dihto áiggi maŋŋá.

Háhkát čálgoteknologalaš čovdosiid

Olmmoš geas lea demeansa, sáhtá ieš ohcat čálgoteknologalaš čovdosiid. Ávžžuhuvvo dattetge ahte ruovttuvuodot bálvalusat, ergoterapevta dahje gielda mutojoavku kártejit, evttohit ja vejolaččat ohcet olbmo ovddas geas lea demeansa, áigeguovdilis čálgoteknologalaš čovdosiid.

Leat máŋga vuogi háhkát čálgoteknologijja

- ohcat gieldas
- ohcat NAV veahkkeneavvoguovddázis
- oastit buktagiid dábálaš buvddas

Lea dehálaš muitit ahte gieldas ii leat ovddasvástádus teknologalaš čovdosiida mat leat oston priváhta. Jus gielda dattetge vállje geavahišgoahit dákkár teknologalaš čovdosiid, de sis lea ovddasvástádus dasa ahte teknologijja doaibmá dohkálaččat.

Váldit atnui čálgoteknologalaš čovdosiid

Sáhtá leat ávkkálaš geavahišgoahit čálgoteknologijja árrat go šaddá dárbu. Olbmuid geain lea demeansa, sáhtá leat álkit geavahit teknologijja go dat árrat šaddá oassin olbmo dábiin ja rutiinnain. Gos čálgoteknologijja addojuvvo oassin dearvvašvuoda- ja fuollabálvalusas, de lea gieldas ovddasvástádus oahpaheapmái ja čuovvoleapmái ja sihkkarastit ahte teknologijja álo doaibma dohkálaččat. Oapmahaččat ja/dahje dearvvašvuodabargit fertejit dávjá veahkehit ja movttiidahttit olbmo geas lea demeansa geavahit dánlágan teknologijja árgabeaivvis. Danne lea dehálaš ahte sihke olmmoš geas lea demeansa, ja oapmahaččat ožžot buori oahpaheami.

Dárbbut olbmuid geain lea demeansa, rivdet dađi mielde go dávda ovdána. Danne ferte čálgoteknologalaš čovdosiid ávkki jámma árvvoštallat. Ságaškuša ja ráddádala áinnas dearvvašvuoda- ja fuollabargiiguin ja dieđit gildii jus din mielas ii leat čálgoteknologijjas mihkkege vehkiid ja ávkkiid.

Demeansaoažžun sáhtá váikkuhit olbmo miehtangelbui. Go galgá váldit atnui ođđa bálvalusaid, ovdamearkka dihtii čálgoteknologijja, de ferte árvvoštallat sáhtá go olmmoš geas lea demeansa, ieš miehtat dahje hilgut fáldadaga. Miehtan lea sorjajaš dilálašvuodas, ja olbmos geas lea demeansa, sáhtá leat miehtangealbu áššiin mat gusket oadjebasvuodaalárpma geavaheapmái, muhto ii dálkkodeapmái.

Girjjálašvuodarávvagat: Aldring og helse: www.aldringoghelse.no/demens/velferdsteknologi/, Hva kan hjelpe?: www.hvakanhjelpen.no, Nasjonalforeningen for folkehelsen: <https://nasjonalforeningen.no/demens/etter-diagnosen/tekniske-hjelpemidler/>

Fáddáárkka lea Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse ráhkadan Dearvvašvuodadirektoráhta gohččuma vuodul, mii lea oassin 2020 Demeansaplánas.

Doarjjafállit: Margit Gausdal Strandenæs og Ida Wulff Jensen

Almmuhuvvon: 04.09.20